झापा जिल्लाको नगरस्तरीय परीक्षा २०७४ मा उपयोग गरिएका आधारभूत उत्तीर्ण प्रश्नहरुको तुलनात्मक अध्ययन

<u>शोधार्थी</u>

अनिता बस्नेत

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४००५४

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-५०४-२-२११

शैक्षिक वर्ष : २०७३/०७४

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा. शि. ५९९ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

<u>शोधपत्र</u>

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग सुन्दरहरैँचा, मोरङ

२०७७/२०२०

झापा जिल्लाको नगरस्तरीय परीक्षा २०७४ मा उपयोग गरिएका आधारभूत उत्तीर्ण प्रश्नहरुको तुलनात्मक अध्ययन अनिता बस्नेत २०७७

झापा जिल्लाको नगरस्तरीय परीक्षा २०७४ मा उपयोग गरिएका आधारभूत उत्तीर्ण प्रश्नहरुको तुलनात्मक अध्ययन

शोधार्थी

अनिता बस्नेत

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४००५४

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-५०४-२-२११

शैक्षिक वर्ष : २०७३/०७४

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा. शि. ५९९ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग सुन्दरहरैँचा, मोरङ

२०७७/२०२०

प्रतिबद्धता पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशात्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत नगरस्तरीय परीक्षा २०७४ मा उपयोग गरिएका आधारभूत तह उत्तीर्ण प्रश्नहरूको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र अर्को प्रयोजनका लागि कहिकतै पेस नगरेको र अनुसन्धान कार्य अत्यन्त मौलिक रहेको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

शोधार्थी

अनिता बस्नेत

एम.एड. दास्रो वर्ष

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा विभाग, एम.एड. दोस्रो वर्षको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्न नगरस्तरीय परीक्षा २०७४ मा उपयोग गरिएको आधारभूत उत्तीर्ण प्रश्नहरूको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकमा यो शोधपत्र तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने कार्यमा प्रारम्भ देखि अन्त्य सम्म नियमित सुपरीवेक्षण, मार्ग निर्देशन र अमूल्य सुझाव दिनुहुने शोध निर्देशक श्री गेहेन्द्र खनालज्यूलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्र तयार गर्दा अमूल्य सुझाव दिनुहुने र स्वीकृति प्रदान गरी दिनुहुने विभागीय प्रमुख श्री उमानाथ भट्टराईज्यू मा हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।त्यसैगरी प्रशासनिक रूपमा सहयोग गर्नुहुने क्याम्पस प्रमुख चन्द्रमणी राई ज्यू र स्नातकोत्तर कार्यक्रम संयोजक केशवराज भट्टराईज्यूमा हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै यस विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरुज्यूहरूप्रति आभार प्रकट गर्दछु । मलाई यो अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने सन्दर्भ सामग्रीहरू उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पस पुस्तकालय परिवारलाई हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अध्ययनको क्रममा तथ्याङ्क एवम् सूचना उपलब्ध गराएर सहयोग पुऱ्याउनु हुने नमुना छनौटमा परेका सम्पूर्ण व्यक्तिहरूप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै अध्ययनको क्रममा अमूल्य सहयोग र सुझाव दिने मेरा पूजनीय पिता डम्बरबहादुर बस्नेत ज्यू लगायत मेरो परिवारका सम्पूर्ण सदस्यहरू र सम्पूर्ण मित्रहरू प्रति पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रलाई कम्प्यूटर टाइप गरी विशेष सहयोग पुऱ्याउनुहुने स्वागत कम्प्यूटर सेन्टर विराटचोकलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

शोधार्थी

अनिता बस्नेत

शोधसार

शोध निर्देशक : गेहेन्द्र खनाल

शोधार्थी : अनिता बस्नेत

क्याम्पस : सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

पृष्ठसङ्ख्या : ११+६०+१

शैक्षिक वर्ष : २०७५ (२०१८)

शोधशीर्षक : **झापा जिल्लाको नगरस्तरीय परीक्षा २०७४ मा उपयोग गरिएका आधारभूत उत्तीर्ण प्रश्नहरूको तुलनात्मक अध्ययन**

उद्देश्य :

२०७४ सालमा उपयोग गरिएका नगर स्तरीय परीक्षाका प्रतिनिधि प्रश्नहरू पाठ्यक्रम र विशिष्टीकरण तालिका अनुरुप भए नभएको पत्ता लगाउने कार्य गरिएको छ ।

उक्त प्रश्नहरूको विश्वासनियता, वैधता र उपयोगिता पत्ता लगाइएको छ ।

नगर स्तरीय परीक्षामा उपयोग गरिएका प्रश्नहरूमा पाइने समानता र असमानता पत्ता लगाइएको छ ।

उक्त प्रश्नपत्र अध्ययनबाट प्राप्त कमीकमजोरीहरू औंल्याएर सुधारका निम्ति आवश्यक सुझाव प्रस्तुत गरिएको छ ।

झापा दमक, शिवसताक्षी, बिर्तामोड नगरहरूले कक्षा ८ को अनिवार्य नेपाली विषयको अन्तिम वार्षिक परीक्षाका लागि निर्माण गरेका २०७४ सालका प्रश्नपत्रहरूको वाह्य र आन्तरिक आधारमा तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषणमा प्रस्तुत शोधकार्य सीमित

रहेको छ । मूलतः पुस्तकालयीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरिएको यो शोधकार्य निर्धारित नगरहरूले निर्माण गरेको प्रश्नपत्रहरूलाई जनसङ्ख्याको रूपमा लिई सत्प्रतिशत नमुना छनोट विधिको अवलम्बन गरी पाँचैवटा प्रश्नपत्रहरूको अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । यस शोधकार्यमा प्राथमिक र द्वितीय दुवै स्रोतका सामग्रीहरूको उपयोग गरिएको छ । यस अनुसन्धानको क्रममा सम्बन्धित क्षेत्रका प्र.अ., विषय शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा अन्य जानिफकार व्यक्तिहरूसँग आवश्यक सोधपुछ तथा छलफल गरिएको छ ।

शैक्षिक प्रशासनको विकेन्द्रीकरणको रूपमा नगरहरूको स्थापना हुनुभन्दा अगाडि विद्यालय तहका अधिकांश परीक्षाहरूमा शिक्षक निर्मित प्रश्नपत्रहरूको उपयोग गरिन्थ्यो । हाल विद्यालय तहका अधिकांश परीक्षामा नगरस्तरबाट प्रश्नपत्र निर्माण गरी उपयोग गरिदै आएकोमा ती प्रश्नपत्रहरूको गुणात्मक अवस्थाको अध्ययन गरी आवश्यक निष्कर्षका आधारमा उपयुक्त सुझाव प्रस्तुत गर्ने मुल धेय रहेको यस शोधकार्यबाट प्रशस्त सत्यतथ्य रहस्योद्घाटन भएका छन् । प्रस्तुत शोधपत्रमा नगरस्तरबाट निर्मित प्रश्नपत्रहरूको वस्तुस्थितिको लेखाजोखा गरी सम्बन्धित पक्षहरूलाई सुझाव प्रस्तुत गरिएको छ । प्रश्न निर्माणमा संलग्न शिक्षकहरूलाई विशेष तालिम दिई जिम्मेवार बनाउनु पर्ने तथा यस सम्बन्धमा सम्पूर्ण सरोकारवालाले खबरदारी र पहरेदारी गरी आवश्यक सल्लाह सुझाव दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ साथै यस विषयमा अझ गहन तथा उच्च स्तरीय अध्ययन अनुसन्धान हुनु पनि त्यतिकै आवश्यक रहेको छ ।

विषयसूची

शीर्षक पृष्ठ नं.

परिच्छेद एक

परिचय

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १

१.२ समस्या कथन ३

१.३ अध्ययनको उद्देश्य ४

१.४ अनुसन्धानात्मक प्रश्नहरू ४

१.५ अध्ययनको औचित्य र महत्व ५

१.६ अध्ययनको सीमा ६

परिच्छेद दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन र अवधारणात्मक ढाँचा

२.१ सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरवलोकन ७

२.२ सम्बन्धित साहित्यको पुनरवलोकन ८

२.३ अध्ययनका लागि पुनरवलोकनको उपादेयता ११

२.४ सैद्धान्तिक एवम् अवधारणात्मक ढाँचा १२

अध्ययन तीन

अध्ययनको विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययनको ढाँचा र विधि १४

३.२ जनसङ्ख्या नमुना र नमुना छनोट रणनीति १४

३.३ अध्ययनको क्षेत्र १५

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन र तरिका १५

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया १५

३.६ तथ्याङ्कको व्याख्या र विश्लेषण प्रक्रिया १६

परिच्छेद चार

व्याख्या र विश्लेषण

४.१ मूल्याङ्कनको सैद्धान्तिक परिचय १७

४.१.१ मूल्याङ्कनको अवधारणा १७

४.१.२ परीक्षा र मूल्याङ्कन १९

४.१.३ भाषिक मूल्याङ्कन : २०

४.१.४ भाषिक मूल्याङ्कनका प्रकृति २०

४.१.४.१ एकीकृत र पृथकीकृत परीक्षण २१

४.१.४.२ पहिचानात्मक र उत्पादनात्मक परीक्षण २२

४.१.४.३ क्लोज र सी परीक्षण २३

४.१.४.४ औपचारिक तथा अनौपचारिक परीक्षण २३

४.१.५ परीक्षणको प्रचलित तरिका २३

४.१.५.१ शिक्षक निर्मित परीक्षण २४

४.१.५.२ स्तरयुक्त परीक्षण २४

४.१.६ परीक्षाका अन्य युक्तिहरू २४

४.१.६.१ लिखित परीक्षा २५

४.१.६.३ प्रयोगात्मक परीक्षा २५

४.१.७ विशिष्टीकरण तालिकाको निर्माण २५

४.१.८ प्रश्नका प्रकार २६

४.१.८.१ विषयगत प्रश्न २६

४.१.८.२ वस्तुगत प्रश्न २७

४.१.९ प्रश्न विश्लेषणका आधारहरू २९

४.१.९.१ तथ्याङ्कशास्त्रीय आधार ३०

४.१.९.२ सैद्धान्तिक आधार ३०

४.२ बाह्य आधारमा प्रश्नपत्रहरूको तुलनात्मक विश्लेषण ३२

४.२.१ प्रश्नपत्रको स्वरुप ३३

४.२.१.१ शीर्ष भाग ३३

४.२.१.२ उपशीर्ष भाग ३४

४.२.१.३ आकार २५

४.२.१.४ प्रश्न सङ्ख्या ३५

४.२.१.५ प्रश्न र पृष्ठ संयोजन ३६

४.२.१.६ काजग ३६

४.२.१.७ छपाइ र सफाइ ३७

४.२.२ निर्देशन ३७

४.२.२.१ शीर्षनिर्देशन ३८

४.२.२.२ प्रश्न निर्देशन ३८

४.२.२.३ विकल्प निर्देशन ३८

४.२.२.४ पृष्ठ निर्देशन ३९

४.२.२.५ समय र अङ्क निर्देशन ४०

४.२.३ अङक विभाजन तथा समय निर्धारण ४०

४.२.३.१ पूर्णाङ्क तथा त्यसको वितरण ४१

४.२.३.२ उत्तीर्णाङ्क ४२

४.२.४ भाषा ४२

४.३ आन्तरिक आधारमा प्रश्नपत्रको तुलनात्मक विश्लेषण ४३

४.३.१ माध्यमिक तहको पाठ्यक्रम अनुरुपता ४३

४.३.१.१ विधा वा विषयवस्तुको उद्देश्य र प्रश्न ४४

४.३.१.२ विषयवस्तुको सीमा र प्रश्न ४५

४.३.१.३ विधाको अङ्कभार र प्रश्न सन्तुलन ४५

४.३.१.४ विधागत समय र प्रश्न सापेक्षता ४५

४.३.२ भाषिक पक्षहरूको संयोजन र सन्तुलन ४६

४.३.२.१ सुनाइ र बोलाइसीप परीक्षण ४६

४.३.२.२ पढाइ सीप परीक्षण ४७

४.३.२.३ लेखाइ सीप परीक्षण ४७

४.३.२.४ पढाइ/लेखाइ सीपको परीक्षण ४७

४.३.२.५ भाषातत्व/व्याकरण परीक्षण ४८

४.३.३ प्रश्नपत्रमा हुनुपर्ने गुणहरू ४९

४.३.३.१ विश्वसनीयता ४९

४.३.३.२ वैधता ४९

४.३.३.३ विभेदकारिता ५०

४.३.३.४ व्यवहारिकता ५०

४.४ प्राप्ति तथा सारांश ५१

४.४.१ प्राप्ति ५१

४.४.२ सारांश ५३

परिच्छेद पाँच

५.१ निष्कर्ष ५५

५.२ सुझावहरू ५६

५.२.१ नीतिगत तहका लागि सुझाब ५७

५.२.२ कार्यान्वयन तहका लागि सुझाब ५८

५.२.३ अनुसन्धान तहका लागि सुझाव ५९